

פרפראות

פאר

פרשת בלק תשפ"א

בירור בחוצפא

אפילו כלפי

שמ"א מהני

ובדרך שאדם

רוצה לילך

דרך המהר"ל

פרפראות פאר

בירור בחוצפא אפילו כלפי שמיא מהני ובדרך שאדם רוצה לילך

דרך המהר"ל אות ג'

מפתח נושאים פרשת בלק תשפ"א

א, ביאור הקדמונים איך קרא בלק עבדים לשרים נכבדים

בספר פענח רזא ואמרי נועם הקדמון מבארים שקבלת
שוחז הוא רק מעבד נאמן ולא משרים בכירים

כתיב (במדבר כ"ב י"ג), "ויקם בלעם בבקר
ויאמר אל שרי בלק, לכו אל ארצכם, כי מאן ה'
לתתי להלך עמכם" וגו',

כתיב (במדבר כ"ב ט"ו), ויסף עוד בלק שלח,
שרים רבים ונכבדים מאלה,

כתיב (במדבר כ"ב י"ח), ויען בלעם ויאמר, אל
עבדי בלק, אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב
וגו',

התימה בדברי בלעם שהקשו ב"פענח רזא"
ו"באמרי נועם" הקדמון

מי הוא הספר פענח רזא, ומי הוא בעל אמרי נועם

כתב בספר שם הגדולים, ספר פענח רזא - ספר
קטן על התורה. חיברו רבינו יצחק בר יהודה
הלוי נכדו של מהי שמואל מפלייזא שמביאין
הפוסקים,

ובו פנינים מדברי התוספות והראשונים, ועל
הרוב מזכיר ר"י מאורלינש, רבינו בכור שור,
ספר הגן, ר"י החסיד, ע"כ בספר שם הגדולים
(חלק ספרים - מערכת פי אות קכ"ג),

כתב בספר שם הגדולים, ספר אמרי נועם,
והוא קהלת יעקב, מרבי יעקב דלישקייש
הקדמון, מאסף חידושי הראשונים, ויש בו
חידושי רבותינו בעלי התוספות, ע"כ בספר שם
הגדולים, (מע' ספרים א קיג) (ומובאים מחידושי
בחינושי אגדות מהרש"א כמה וכמה פעמים),

א, ביאור הקדמונים איך קרא בלק עבדים
לשרים נכבדים
ב, יש לתרץ הקושיא ולומר כי עבדי בלק הם
אלו הממונים על האוצרות
ג, בירור בחוצפא אפילו כלפי שמיא מהני
ובדרך שאדם רוצה לילך דרך המהר"ל
ד, קושית המהרש"א יראת שמים הוא בידי
שמים ואיך אפשר לבקש על חבירו
ה, הגיד לך אדם מה טוב מכוון לזמנים
שאומרים שבחו של אדם ביאור בצחות
ו, יש לאחוז במדותיו של בלעם הרשע ביאור
המהרש"א
ז, על מה ספק בלק את כפיו שסגר את ידיו
שלא לשלם לבלעם
ח, על מה נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע
ביאור הכתוב ה' עוז לעמו יתן בד' פנים
ט, ביאור פלא בלעשות קטנה או גדולה
מתלמיד המהרש"א הר"ר משה כ"ץ
י, ביאור פלא ממוהר"ר זישא מאניפולי בכתוב
הן עם לבדד ישכון וגו'
יא, ביאור הכתוב הן עם לבדד ישכון בדרך
צחות
יב, ביאור הכתוב מן המיצר קראתי י-ה ענני
במרחב י-ה
יג, ביאור בצחות כי היכתיני שלוש רגלים הם
שלוש רגליו של בלעם
יד, סלעים נעשו גבוהים ולא יכשל בהם ביאור
בצחות ע"ד המהרש"א
טו, כיצד לומדים שאהבה ושנאה מקלקלין
את השורה
טז, לקום בזריזות שלא לעבור זמן קריאת
שמע למדנו בדברי בלעם מהרש"א
יז, מפרשת בלעם למדנו כי הברכה חלה לפי
כוונת המברך מהרש"א
יח, לברכת חתנים צריך אומנות

ולהבהיר את כונתו של בלעם לומר לבלק, כי שרים נכבדים ששלחת לי, אמנם יכולים להביא לי כבוד, כאשר אשב בשורה של המכובדים, אויבען אען,

אבל כסף וזהב, אין בידם להביא, משום שאין הם עבדי המלך הנמצאים בגנזי המלך,

אבל כדי שאוכל לקבל מלוא ביתו כסף וזהב, כמו שאני רוצה, צריך אני לדבר אל עבדי המלך הנמצאים בגנזי המלך, ויודעים מה וכמה ביכולתו לשלם, כי רק עושי המלאכה בעבדי המלך הם שוקלים את הכסף, כמו שנאמר ועשרת אלפים ככר כסף אשקול ע"י עושי המלאכה, כלומר, לשקול את הכסף והזהב אין זה תפקידם של שרים נכבדים, אלא של עבדים עושי המלאכה,

וזה מה שאמר בלעם אל שרי המלך הנכבדים, כאשר קרא להם עבדי בלק, האם הנכם עבדי המלך עושי המלאכה שבידכם לשקול מלוא ביתו כסף וזהב, כי אם הנכם רק שרים נכבדים שיכולים להביא כבוד, אין לי די בזה,

ובזה מתורץ כפתור ופרח, הקושיה, איך קרא לשרים נכבדים, עבדי בלק.

*****

ג, בירור בחוצפא אפילו כלפי שמיא מהני ובדרך שאדם רוצה לילך דרך המהר"ל

איתא בגמרא (סנהדרין דף קה עמוד א) חוצפא, אפילו כלפי שמיא מהני. מעיקרא כתיב (במדבר כ"ב י"ב) "לא תלך עמהם" ולבסוף כתיב (במדבר כ"ב כ') "קום לך אתם". פירש רש"י דאהני ליה מה שהחציף פניו לומר לשלוחי בלק לינו פה, שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחילה לא תלך - והדר אמר לך. ע"כ,

איתא בגמרא (מכות י" ע"ב), מן התורה ומן הנביאים ומן הכתובים, בדרך שאדם רוצה לילך בה מוליכין אותו מן התורה,

דכתיב (במדבר כ"ב י"ב) "לא תלך עמהם"

וכתיב (במדבר כ"ב כ') "קום לך אתם", ע"כ,

יש לדעת, איך למדו חז"ל מאלה שני הכתובים, גם כי הרצון הוא המועיל וגם כי החוצפא הוא המועיל, והלא לא ראי זה כראי זה, וגם באיזה דרך ראוי לילך,

וכ"כ, הדבר תימה, דבתחילה היו הם שרי בלק, ואח"כ שלח לו שרים רבים ונכבדים מאלה, ולבסוף קרא בלעם לאותם שרים נכבדים, עבדים, כמ"ש, ויאמר אל עבדי בלק,

ומתורץ, וי"ל, לפי שהזכירו כאן שוחד גדול שנאמר אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו', נזהר, שלא לדבר שוחד כי אם לאלה הנאמנים ביותר, ורק אליהם גילה סוד השוחד לפסוק לבלעם, ואעפ"י שהיו שרים נכבדים ביותר, קרא להם עבדים, ע"ש שהיו נאמנים למלכם לעבדים. עכ"ל,

*****

ב, יש לתרץ הקושיא ולומר כי עבדי בלק הם אלו הממונים על האוצרות

יש לתרץ, בעיון בלשון הכתובים, דבתחילה אמר בלעם אל השרים הראשונים (במדבר כ"ב י"ג), "כי מאן ה' לתתי להלך עמכם",

וכך אמרו שרי בלק אל בלק, "מאן בלעם הלך עמנו" כלומר, שאין שרים אלה מספיק מכובדים עבורו, ולכן שלח בלק אל בלעם שרים נכבדים מאלה, ושלח לומר לבלעם, "כי כבד אכבדך מאד",

בלעם היה מסופק בכוונת בלק שאמר
כי כבד אכבדך מאד

הלשון "כבד אכבדך מאד", יכול להתפרש לשתי פנים,

האחד, מלשון כבוד, ששלח בלק לומר לבלעם שיתן לו כבוד מלכים אם יבוא,

ועוד יכול להתפרש, "כבד אכבדך מאד", בכסף וזהב ע"ד הכתוב, (בראשית י"ג ב') "ואברם כבד מאד במקנה בכסף ובהב", או יאמר, אכבדך מאד, כלומר שאכבדך במאד שהוא ממון ע"ד בכל מאווד,

ולא הבין בלעם כונתו של בלק, שאמר "כבד אכבדך מאד", האם כונתו לכבוד, או כונתו לכבודו, בכסף ובהב,

ורשע זה, בעל נפש רחבה ורוח גבוהה חשקה נפשו גם בכבוד וגם בממון,

הבהרתו של בלעם לבלק מה הם דרישותיו

טובא, הוה קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו,

אמרה ליה ברוריא דביתהו, מאי דעתך, משום דכתיב (תהלים ק"ד ל"ה) **"יתמו חטאים"**, מי כתיב **חוטאים**, **חטאים** כתיב, ועוד, שפיל לסיפיה דקרא,

ורשעים עוד אינם, כיון דיתמו חטאים, ורשעים עוד אינם,

אלא בעי רחמי עלויהו דלהדרו בתשובה, ורשעים עוד אינם. **בעא רחמי עלויהו והדרו בתשובה. ע"כ**,

קושית המהרש"א איך ניתן לבקש על חבירו שיחזור בתשובה

כתב המהרש"א (ברכות י" ע"א ד"ה חטאים כתיב), **ויש לעיין בזה**, דודאי באדם המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה ניחא דאע"ג דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים הרי אמרו (מכות י:): **בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו** והרוצה לטהר מסייעין לו (יומא ל"ט ע"ב) וזה המבקש רחמים על עצמו להחזירו בתשובה ה"ז בכלל הרוצה לטהר כו'

אבל לבקש רחמים על חברו להחזירו בתשובה, קשה, מה יועיל בקשתו הא אמרי' (לקמן ל"ג ע"ב) **הכל בידי שמים כו' ויש לישב, עכ"ל המהרש"א**,

יש לעיין בכוונת המהרש"א בקושיתו

דודאי לא נעלמו מעיני המהרש"א מה שהתפלל משה רבינו על יהושע י-ה יושיעך מעצת מרגלים (סוטה ל"ד ע"ב), וגם ממה שהתפלל רבי מאיר על הנהו בריוני, א"כ יש לעיין אם קושייתו כוללת את הצדיק שמתפלל כגון משה רבינו ורבי מאיר, שהכל בידי שמים וכו', או שמא נאמר שכונת המהרש"א רק על אדם המבקש על חבירו ולא מדובר בצדיק המתפלל על אחר, ודרך בה המהרש"א כמו שכתב האור החיים הק' על הפסוק, (במדבר י"ד כ"ד) ועבדי כלב עקב וגו', שכתב על כך **האור החיים** שיהושע לא ניאץ ה' עם המרגלים כי משה מנעו **ויש כח בתפלת הצדיקים** לבחינה זו בסוד (שמואל ב כג) צדיק מושל יראת אלקים והבן, עכ"ל.

בשתי אופנים יש לתת מובן בקושיית המהרש"א שכתב ויש ליישב עפ"י יסודותיו של המהרש"א

מובן ראשון בדברי המהרש"א עפ"י דבריו כי יראה הוא קצת בידי שמים

כתב המהר"ל (חדושי אגדות - מכות י" ע"ב בדרך שהאדם רוצה לילך מוליכין) פ"י דבר זה ענין מופלג, כי הכל לפי האדם המקבל כמו שהתבאר דבר זה בכמה מקומות. ולפיכך אמר בדרך שהאדם רוצה לילך מוליכין אותו, **מאחר שחפץ האדם בדבר עושין לו רצונו בין טוב ובין רע**. ואין עושין לו דבר בעל כרחו כמו ענין זה שהוא חפץ ללכת אף שהוא לרע אליו אין מוחין בידו, ואף שנראה דבר זה פשוט הוא דבר עמוק, ע"כ,

עוד כתב המהר"ל (חדושי אגדות - סנהדרין ק"ה ע"א ד"החוצפא), פ"י כי הש"י **נותן לאדם כפי רצונו**, לכך כאשר מתחזק נגד הש"י מניח לו לעשות כפי רצונו שהוא מחציף בו. וכמו כאשר האדם מתחזק בתפילה עושה הש"י רצון האדם, כך חוצפא כל אשר מחציף הוא מעיז ומתחזק לכך הש"י עושה רצונו, ע"כ,

עוד ביאר המהר"ל (נתיבות עולם נתיב הבושה פרק ב') בפרק חלק (סנהדרין ק"ה, א') אמר רב נחמן חוצפא אפילו כלפי שמיא מהני מעיקרא כתיב לא תלך עמהם ולבסוף כתיב קום לך אתם,

ר"ל כי החוצפא כ"כ גדול כחה עד דמהני כלפי שמיא, אף כי החוצפא מדה מגונה והיא מדה רעה ביותר מאוד, אפילו הכי כלפי שמיא מהני חוזק ותוקף המדה הזאת, כי הוא ית' שעושה רצון הנבראים עושה רצונו מחמת חוזק ותוקף שלו וזה מבואר. **ולא בא לשבח החוצפא רק כמה גדול כחה שיהיה האדם נשמר ונזהר ממנו**,

מבואר, כי חז"ל למדו מאותם הכתובים, את הדרך אשר ילכו בה, ואת הדרך אשר לא ילכו בה, **דרך הרצון הוא דרך נכון**, ובדאי שיש לרצו לטוב, אך עושים רצונו גם לרע, כפירוש המהר"ל והמהרש"א, אך **דרך החוצפא הוא דרך לא טוב, ויש להזהר ולהישמר ממנו**,

*****

ד, קושית המהרש"א יראת שמים הוא בידי שמים ואיך אפשר לבקש על חבירו

ביאור עפ"י יסודו של המהרש"א

איתא בגמרא (ברכות ל"ג ע"ב), אמר רבי חנינא, הכל בידי שמים - חוץ מיראת שמים, ע"כ,

איתא בגמרא (ברכות י" ע"א), הנהו בריוני דהוו בשבבותיה דרבי מאיר והוון קא מצערו ליה

וכך הוא הביאור, דאה"י שאין האדם יכול לבקש על חבירו שיחזור בתשובה, משום שיראת שמים נתון לבחירתו של כל אדם בעצמו, ואין כאן התערבות משמים,

אך מכיון שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע, וכאשר אדם יש בו רצון ומחשבה טובה על כך שחבירו יחזור בתשובה, מכך נברא מלאך הפועל בכיוון הזה, והמלאך הוא זה שמוליד את חבירו לחזור בתשובה,

ובכך מבואר קושיית המהרש"א, שכתב מה יועיל לבקש רחמים על חבירו להחזירו בתשובה,

*****

ה, הגיד לך אדם מה טוב מכוון לזמנים שאומרים שבחו של אדם ביאור בצחות

כתיב (הפטרה פרשת בלק מיכה ו' ח') "הגיד לך אדם מה טוב ומה ה' דורש ממך כי אם עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך,

איתא בגמרא (סוכה מ"ט ע"ב) (מכות כ"ד ע"א) אמר רבי אלעזר מאי דכתיב "הגיד לך וגו' והצנע לכת עם אלקיך" זו "הוצאת המת" "והכנסת כלה" לחופה,

פירש רש"י דכתיב בהו (קהלת ז') **לכת, "טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה"**

איתא בגמרא (עירובין י"ח ע"ב) אמר רבי ירמיה בן אלעזר מקצת שבחו של אדם אומרים בפניו וכולו שלא בפניו, ע"כ,

בשתי פעמים יש אומרים גם שלא מקצת שבחו של אדם בפניו, והם בהכנסת כלה, ורח"ל בפני המת,

ביאור הכתוב בדרך צחות

יש לומר הכונה, "הגיד לך אדם" מתי ניתן להגיד לאדם "מה טוב" כלומר את כל הדברים הטובים שבו, **בהכנסת כלה ורח"ל בפני המת, בהלויתו, וזהו הגיד לך אדם מה טוב, בזמנים של הצנע לכת שהם הכנסת כלה והלוית המת,**

עוד יש לבאר הכתוב ע"ד ישמח ישראל בעושי

או יש לומר הכונה, כי הוצאת המת הוא הוצאתו מג'ע, ע"ד הלשון בהזוה"ק פרשת פנחס שכתב, דאף על גב דמיתו, קודשא בריך

כתב המהרש"א (ברכות לג ע"ב ד"ה מלתא זוטרת) ר"ח דקאמר **הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים**, משמע ליה דהיינו יראה השכלית דאינה בידי שמים, כי היא תלויה בבחירה,

אבל יראה הטבעית היא קצת בידי שמים ליראו בעונש אחרים, כמ"ש (יבמות ס"ג ע"א), אין פורענות בא לעולם אלא בשביל ישראל, ליראם כדי שיחזרו בתשובה, שנאמר (צפניה ג' ז') "אך תיראו אותי תקחו מוסר", **עכ"ל המהרש"א,**

מיסודו של המהרש"א למדנו, כי גם אם היראה השכלית שהיא יראת הרוממות תלויה בבחירת האדם ואינה בידי שמים, אין הדבר כן לגבי היראה הטבעית שהיא יראת העונש שהיא קצת בידי שמים,

לפי"ז מבואר, מה שכתב המהרש"א ויש ליישב, הוא לומר, שלגבי יראת העונש יועיל בקשתו,

מובן שני בדברי המהרש"א עפ"י יסוד שיסוד המהרש"א

נראה לי לומר, כי עפ"י היסוד שייסד המהרש"א בביאור שמבאר את דברי הגמרא (מכות י:) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו, בזה מיושב קושייתו שהקשה,

כתב המהרש"א (מכות י" ע"ב ד"ה בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו), עיין בזה במפרשים, ואענה גם אני חלקי דלא קאמר שמוליד אותו הקדוש ברוך הוא אלא מוליכין אותו,

והוא, ע"פ מה שכתבנו בכמה מקומות שכל מחשבה ודיבור ומעשה האדם הנה הוא בורא לו מלאך לפי ענינו אם לטוב אם לרע,

וע"כ אמר בדרך שאדם רוצה לילך, שהרשות בידי האדם ממנו יתי ב"ה, שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים,

אבל כפי רצונו ודעתו של אדם מוליכין אותו אותן המלאכים הנבראים מאותו רצון ומחשבה אשר בו,

ומייתי ראיה מן התורה דכתיב לא תלך עמהם שא"ל הקדוש ברוך הוא כן, וכתיב קום לך אתם וגו' שרצונו ודעתו הרעה לילך אתם הביא ששלח לו הקדוש ברוך הוא מלאך כרצונו ומחשבתו שא"ל קום לך אתם, עכ"ל המהרש"א,

פרפראות פאר

הוא אעקר לון מגן עדן, ואייתי לון עמיה לההוא חדוה, ואז אומרים את כל שבחיו או יותר של אותו זקן, וזהו שבהוצאת המת מג"ע לכהכנסת כלה, הגיד לך אדם מה טוב.

עוד יש לבאור הכתוב והצנע בזמן שיש להצניע

או יש לומר הכונה, ע"ד שאמרו ז"ל, (בבא קמא ל' ע"א), חסידים הראשונים היו מצניעים קוצותיהם וזכוכיותיהם, ומצינו שבירות כוס וחרס בהוצאת המת מביתו ובהכנסת כלה לחופה,

לפי"ז יש לפרש והצנע לכת, שבשתי פעמים אלו שנאמר בהם לכת כמאמר הגמרא, בהם יש להצניע, ויש בהוצאת המת כיש בהכנסת כלה, וכמ"ש האי תנא הוצאה הכנסה קרי ליה.

*****

ו, יש לאחוז במדותיו של בלעם הרשע ביאור המהרש"א

כתב המהרש"א (בבא בתרא ע"ח ב' ד"ה ע"כ יאמרו המושלים)

נראה כלפי מה שאמרו בפ"ה דאבות, כל מי שיש בו ג' דברים הללו מתלמידיו של א"א,

וג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע,

עין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה, מתלמידיו של א"א

עין רעה ורוח גבוהה ונפש רחבה, מתלמידיו של בלעם הרשע,

ומה בין תלמידיו של א"א לתלמידיו של בלעם הרשע, תלמידיו של א"א אוכלין בעוה"ז ונוחלין לעוה"ב שנאמר להנחיל אוהבי יש וגו'

אבל תלמידיו של בלעם הרשע יורשין גיהנם ויורדין לבאר שחת שנאמר (תהלים נ"ה כ"ד) ואתה אלקים תורידם לבאר שחת אנשי דמים ומרמה לא יחצו ימיהם ואני אבטח בך,

קושיות המהרש"א בלשון המשנה

הקושיות, שאמר כל מי שיש בו ג' דברים כו', וג' דברים וכו', דמשמע באיש א' קא מיירי שיש בו כל אלו הו' מדות דזכר, ג' הטובות וג' הרעות,

פרשת בלק

ולכאורה אינן שייכין באיש א', כיון שהם הפכיים, והכי הל"ל וכל מי שיש בו, ג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם, כו' (ולא אמר וכל מי שיש בו, אלא אמר וג' דברים אחרים)

גם קשה, לשון וג' דברים אחרים כו'

וע"ק, שאמר בלשון שאלה ומה בין כו' כי הוא פשוט,

ביאור המהרש"א דאין להלך במדות הללו בקצה האחרון

הוא מבואר, במדות האדם, אלו ג' מדות הכוללות,

עין טובה היא מצד המועיל,

ונפש שפלה מצד הערב,

ורוח נמוכה מצד הטוב,

והם כוללים כל מדות האדם לטוב, ובהיפך ולרע, וא"א לאדם לילך אחרי מדות הללו ולהתנהג בהם בקצה האחרון הזה, שלא לאחוז גם מקצת בקצה האחר, כי לא נתנה תורה למלאכי השרת,

עין טובה הוא מצד המועיל

כגון במדת עין טוב, שאם יתן אדם כל אשר לו לא יהיה לו מה לאכול, וכמ"ש המבזבז אל יבזבז יותר מחומש, ות"ח מקפיד כו', וכל תורה שאין עמה מלאכה כו',

נפש שפלה הוא מצד הערב

וכן במדת נפש שפלה, למעט כח התאוה, צריך ג"כ לאחוז בקצה אחר, כמ"ש יצה"ר שמאל דוחה וימין מקרבת, וכמה דברים במצוע בכח המתאוה,

רוח נמוכה הוא מצד הטוב

ובמדת רוח נמוכה, שאמרו בה להתרחק בה מן הקצה אל הקצה השני, כמ"ש הרמב"ם ממה ששנינו מאד מאד הוי שפל רוח, מ"מ אמרו בה ת"ח צריך להיות בו אחד משמונה בח',

המדות הטובות בעצמות המדות הרעות במקרה

וע"ז אמר, כל מי שיש בו ג' דברים הללו כו' שיהיה לו ג' המדות הטובות בעצמות לילך אחריהם,

פרפראות פאר

וגם יהיה לו, ג' דברים אחרים מתלמידיו של בלעם הרשע, שיאחז בהם האדם במקצת כמ"ש, אך לא בעצמות רק יהיו לו אחרים וכו' ר"ל שלא ילך אחריהם רק במקרה,

ואמר, עין טובה כו' עין רעה כו' כי הגי' אלו הם כוללים כל המדות כמ"ש,

וע"ז הוקשה, אם יאחז בשניהם, א"כ מה בין ואמר מה בין כו', כיון דע"כ שיש לאדם לאחוז במדות גם בקצה הב', א"כ מה בין תלמידיו כו' כי מי יגיד לאדם לאחוז בעצמות המדות הטובות, ורק במקרה ילך קצת לאחוז בקצה הב', ושמא אדרבה ילך אדם באותן מדות הרעות, ויאחוז גם בקצה השני בטובות,

וע"ז אמר, הלא תראה תלמידיו של אברהם כו' ובהפך תלמידיו של בלעם כו' וא"כ ראוי לך לילך בעצמות במדות הטובות של א"א ולא תלך אחרי הרעות רק במקרה כמ"ש, עכ"ל המהרש"א.

*****

ז, על מה ספק בלק את כפיו שסגר את ידיו שלא לשלם לבלעם

כתיב (במדבר פרק כ"ד פסוק יז) "ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו", הכה זו על זו, רש"י

איתא בגמרא (ירושלמי ביצה פרק ה' הלכה ב', דף כ"ב ע"ב) "ולא מספקין" סיפוק שהוא מחמתו (מכה כף אל כף מחמת כעס ורוגז), כמה דאת אמר [במדבר כד יז] "ויחר אף בלק אל בלעם ויספק את כפיו", ולא מטפחין, טיפוח שהוא לרצונו, (מחיאית כפיים מתוך רצון ושמחה) ע"כ,

מבואר, כי בנתינה כתיב (דברים ט"ו ח') "כי פתח תפתח את ירך לך", פתיחת היד הוא כדי לתת, וכך קפיצת היד וסגירתה היא כדי לא לתת, וכך יש לפרש, שכאשר ראה בלק שבלעם ברך ולא קלל כמבואר בכתובים, הרי הוא ספק את כפיו מלשלם לו.

*****

ח, על מה נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ביאור הכתוב ה' עוז לעמו יתן בד' פנים

איתא בגמרא (זבחים קטז ע"א) כשניתנה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו, וכל מלכי עובדי כוכבים אחזתו רעדה בהיכליהו

פרשת בלק

ואמרו שירה, שנאמר, ובהיכלו כולו אומר כבוד,

נתקבצו כולם אצל בלעם הרשע ואמרו לו, מה קול ההמון אשר שמענו, שמא מבול בא לעולם, אמר להם, "ה' למבול ישב וישב ה' מלך לעולם", כבר נשבע הקדוש ברוך הוא שאינו מביא מבול לעולם, אמרו לו, מבול של מים אינו מביא, אבל מבול של אש מביא, שנא' כי הנה באש ה' נשפט, אמר להן. כבר נשבע שאינו משחית כל בשר,

ומה קול ההמון הזה ששמענו, אמר להם, חמדה טובה יש לו בבית גזיו שהיתה גנוזה אצלו תתקע"ד דורות קודם שנברא העולם, וביקש ליתנה לבניו, שנאמר, ה' עוז לעמו יתן, מיד פתחו כולם ואמרו, ה' יברך את עמו בשלום, ע"כ, (עוז - התורה שהיא מעוזן של ישראל. רש"י)

ביאור א' ה' יברך את עמו, בשלום בין ישראל לעמים

כתב המהרש"א (זבחים קט"ז ע"א ד"ה ה' עוז) וע"כ ניתן להם התורה שהיא נקראת עוז להתיש כחן של ישראל, כדאמרינן בפרק אין צדין (ביצה כ"ה) מפני מה ניתנה התורה לישראל מפני שהן עזין, (והיא מתשת כחם ומכנעת לבם רש"י ביצה) וע"ז אמר השיבו עובד כוכבים ה' יברך את עמו בשלום ע"פ הכונה זו, כי לולא ניתנה התורה להם לא היה אומה ולשון יכולה לעמוד מפניהם כדאמרי' נמי שם, נמצא התורה היא נתינת שלום לעובדי כוכבים עם ישראל וע"כ אמרו ה' יברך את עמו בשלום:

ביאור ב', ה' עוז לעמו יתן ע"ד לא הביישן למד

איתא בגמרא (נדרים כ" ע"א) בעבור תהיה יראתו על פניכם - זו הבושה,

כתב המהרש"א (נדרים כ" ע"א ד"ה יראתו על פניכם) כמ"ש בוש פנים, וכן ההיפך ממנה עז פנים, ומדת הבושה הוא סימן לישראל כדאיתא בפרק הערל (יבמות ע"ט ע"א), ובדרכי המדות אמרו כן שהוא סימן יפה באדם שהוא ביישן, אבל בדרכי הלימוד אמרו ולא הביישן למד והשתא, הא דאמר פ"ג דביצה מפני מה נתנה

תורה לישראל מפני שהן עזין, יוצא לבי טעמים האחד מפני שהן עזין ראוי שילמדו התורה כי לא הביישן למד והבי' שתהא התורה מתשת עזותן כי יראת התורה היא על פניהם היא הבושה ודו"ק, וכ"כ המהרש"א ביצה דף כה עמוד ב ד"ה מפני שהן עזין,

ה' ורב שלום בניך", "ה' עז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום",

ביאור ג', בין תלמידי חכמים

איתא בגמרא (קידושין ל' ע"ב) **כתיב** (תהלים קכ"ז ה') "לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער". מאי את אויבים בשער, אמר רבי חייא בר אבא, אפי' האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד **נעשים אויבים** זה את זה, ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, **שנאמר**, (במדבר כ"א י"ד) "את והב בסופה", אל תקרי בסופה אלא בסופה (בחולם). (נעשו אויבים, מתוך שמקשים זה לזה ואין זה מקבל דברי זה. רש"י)

פירש המהרש"א את והב, שהוא חסר א' וכמו **ואת אוהב**,

כתב המהרש"א (בבא מציעא פ"ה ע"א ד"ה דלשתכח תלמוד בבליה מיניה), פירש רש"י **דלא נטרדיה**, כשעלה לא"י ללמוד תורה מפי רבי יוחנן, ומיישבין את הטעמים בלא קושיות ופרוקין עכ"ל,

הא ודאי דגם בני א"י הוו מקשין ומפרקין אהדדי כדאמרינן לעיל בר' יוחנן גופיה דאמר על ר"ל דהוי מקשי ליה כ"ד קושיות ומפרקין ליה כ"ד פירוקין, **אלא** דהיינו שהיו מעיינין ומתקנין כל דבר על בוריו והשמועה יוצאה לאור על ידי פלפולם דאהכי מייתי לה התם דר"ל עוקר הרים וחרוף טובא הוה והיה מחבב ומיישב דברי ר' מאיר כדאמרינן נמי לעיל דע"י פלפולם רווחא שמעתתא,

משא"כ בני בבל דאפשר שהיו מפלפלים דוגמת חילוקים שבדור הזה אשר כל מי אשר יודע לכוין על צד היותר בפלפול של הבל הרי זה משובח וכל אחד מכוין לדחות דברי חבירו כדקרי להו מחבלים שאין נוחין זה לזה בהלכה ועל ידי כך לא סלקא להו שמעתתא אליבא דהלכתא כדקרי להו נמי התם במחשכים הושיבני והוא שאמר דלא נטרדיה כי פלפול כזה מטריד את האדם מן האמת ואין מגיעו לתכליתו המבוקש וק"ל:

וע"כ מבקשים, ה' עוז לעמו יתן זו נתינת התורה, ה' יברך את עמו בשלום בין תלמידי חכמים,

ביאור ד', יברך את עמו בשלום ע"ד המהר"ם שיף ברב שלום בניך

איתא בגמרא (ברכות ס"ד ע"א) אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא, תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם, **שנאמר** (ישעיהו נ"ד י"ג) "וכל בניך למודי

כתב המהר"ם שיף (דרושים נחמדים סוף חולין), עה"כ (ישעיהו נ"ד י"ג) "וכל בניך למודי ה'", וא"ת "ורב", אם כל בניך לימודי ה', למה צריך שיהיה להם רב. אלא הרב נצרך כדי שיהיה **שלום בניך** בלי מחלוקת כי כל אחד ירצה להשתרר על חבירו. וזה

שלום בניך, ע"כ, **מבואר בדרכו**, ה' יברך את עמו בשלום הוא בין אדם לחבירו.

*****

ט, ביאור פלא בלעשות קטנה או גדולה מתלמיד המהרש"א הר"ר משה כ"ץ

הספר ברכת טוב תלמיד המהרש"א הודפס בונציא בשנת תע"א

בספר שם הגדולים (מערכת ספרים אות קכג) כתב "ברכת טוב" דרשות על התורה ולקוטים, מהרב מהר"ר משה כ"ץ נראל אב"ד דק"ק מיץ והוא אבי החכם השלם הרופא המחבר ספר מעשה טוביה ברפואות וחכמות וחיידושי עולם,

ובספר **ברכת טוב** יש הסכמה מרבינו מה"ר יהודה רוזאניס (בעל המשנה למלך ופרשת דרכים) וחבריו הרבנים רבני קושטנדינא,

הגאון מוהר"ר משה נראל היה אב"ד בק"ק מלץ ובסי **ברכת טוב** כתוב דנח נפשיה שנת תי"ט, וכתוב שם דהיה **חבירו של הרבי ר' העשל מקראקא**, וכנראה שהיה תלמיד מהגאון מהר"ר יעקב אביו של הגאון מו' הרבי ר' העשל כנראה שם ושאר דוכתי, גם היה **תלמיד מהגאון מהרש"א** בעל חדושי הלכות. עכ"ל החיד"א

ביאור הכתוב לעשות קטנה או גדולה

כתיב (במדבר כ"ב י"ח) "ויען בלעם ויאמר לא אוכל לעבור את פי ה' לעשות קטנה או גדולה"

הקושיות בפסוקים אלו, גלויים וידועים, שאם קטנה לא יוכל לעשות ממילא מובן שמכל שכן גדולה

אמנם יבואר הענין על פי דרשת חז"ל במדרש על הפסוק "וישם ה דבר בפי בלעם", חד אמר **חכה**, הדא הוא דכתיב מה אקוב לא קבה אל,

פרפראות פאר

וחד אמר רסן, הדא הוא דכתיב ומה אזעום לא זעם ה', והנה לכאורה דברי המדרש הללו הם סתומים וחתומים,

וכדי להבין דברי חכמים וחיזותם, יש לומר דהענין כך הוא, דהנה החילוק בין רסן לחכה הוא,

דחכה, הוא מחט כפוף שנכנס בלשון הדג ודוקרו שלא יוכל להוציאו לחוץ,

ורסן הוא להיפך, שלוחץ את שפתי הבהמה דוחק עצום עד שמתוך הלחץ זו הדחק, מוציאה לשונה לחוץ,

ויש לומר דשני התנאים הנ"ל לא פליגי, ומר אמר חדא ומר אמר חדא, כי באמת לשניהם הוצרך, פעם לחכה לעצור מלים, ופעם לרסן להוציא את לשונו להרבות במלים,

דהנה בלעם היה חותר תמיד, רק לקלל את ישראל, כי באמת הי שונאם יותר מבלק,

והנה ידוע דשם אלקים מורה על דין, אמנם תחילתו דהיינו "קל" הוא שם מדת החסד, כמו שאמר הכתוב, "חסד קל כל היום",

והשם הוי"ה הוא רחמים ותחילתו דהיינו י-ה מורה על דין,

כמו שאמר הכתוב אשרי הגבר אשר תיסרנו י-ה

והנה בלעם רצה תמיד לעורר הדין על ישראל בהזכירו עליהם שמות המורים על דין, אבל הקב"ה החפץ חסד ברחמיו, שם דבר בפיו בעת שרצה לקללם שלא יוכל להזכיר עליהם שמות המורים על דין רק שמות הרחמים,

דהיינו כשהתחיל להוציא מפיו השם אלקים דהיא דין, אז שם חכה בפיו, לדקור בלשונו שלא יהיה ביכולתו לגמור את כל השם רק תחלתו דהיינו שם "קל" דהוא חסד,

וכשהיה רוצה להזכיר על השם "י-ה" דהוא גם כן דין, אז שם רסן בפיו להכריחו להוציא לשונו ולגמור את כל השם הויה שהוא רחמים, כנז"ל,

וזהו שאמר "מה אקוב לא קבה קל, ר"ל איך אקוב, אם זה השם "קל" אינו על קללה ודין, כי אם על חסד, דהיינו על ידי החכה אין ביכולתו לגמור את השם אלקים,

פרשת בלק

ומה אזעום לא זעם הויה, ר"ל איך אזעם אם זה השם של "הויה", איננו מורה על זעם ורוגז דהא על ידי הרסן מוכרח אני להזכיר כל השם הויה,

ואין ביכולתי להוציא מפי רק שתי שמות הללו חסד ורחמים,

וזהו שאמר הלא את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר,

והשתא מבואר שפיר, הפסוק הנ"ל שהתחלנו בו, "אם יתן לי בלק מלוא ביתו כסף וזהב לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי, ר"ל שהם שתי שמות רחמים ודין,

לעשות קטנה, ר"ל לקצר בהשם הויה בהאותיות ולומר רק השם "י-ה",

או גדולה, דהיינו לומר השם אלקים דכשאני מתחיל בשם אלקים לא אוכל לגמרו ולהגדילו כי הרסן והחכה עומדים לשטן לנגדי ומכריחים אותי פעם להאריך ופעם לקצר היינו להקטין ולהגדיל.

בספר גן רוה מובא ביאור פלא זה, מספר ברכת טוב,

ומספר עולם עשייה בשם הגר"א,

ומספר פנינים יקרים,

בספר עולם עשייה מובא מהר"ר שמשון מאוסטרופלי, והתוספת ביאור, קטנה או גדולה מהגאון מוילנא. ומסיים דבריו "ושניהם כפתור ופרח", בספר ניצוצי שמשון החדש, פרי בלק, אות קפ"א קפ"ב מאריך במקור למאמר זה.

*****

י, ביאור פלא ממוהר"ר זישא**מאניפולי בכתוב הן עם לבדד ישכון וגו'**

כתיב (במדבר כ"ג ט"ו) "הן עם לבדד ישכון ובגוים לא יתחשב",

כתב בספר ניצוצי שמשון ועל פי דברי רבינו מוהר"ר שמשון מאוסטרופלי, פירש הרבי ר' זושיא מאניפולי את הפסוק "הן" עם לבדד ישכון, ובגוים "לא" יתחשב,

השם אל-הים מתחלק לשניים החלק הראשון שהוא א-ל הוא שם של חסד, והשם המלא אלקים הוא דין,

פרפראות פאר

החלק השני של השם אלוקים שהוא, "הים" הוא בגימטריא ה"ן, וזהו מאמר הכתוב "הן" שאצל עם ישראל, לבדד ישכון,

והאותיות א-ל נפרדים ממנו ואז הוא שם של חסד,

אבל בגוים ל-א, יתחשב, יתחשב ה-ן עם א-ל ויהיה שם אל-הים שלם, שהוא דין.

*****

יא, ביאור הכתוב הן עם לבדד ישכון בדרך צחות

כתיב (במדבר כג ט), "הן עם לבדד ישכון" ודרשו בזה חז"ל (שמות רבה ט"ו ז) וז"ל, "הן עם לבדד ישכון מהו "הן" כל האותיות מזדווגין חוץ מבי' אותיות הללו, כיצד, אי"ט הרי י', בי"ח הרי י', גי"ז הרי י', ד"יו הרי י', נמצא ה' לעצמה, וכן האות נ' אין לה זוג,

כי"כ, י"צ הרי ק', כ"פ הרי ק', ל"ע הרי ק', מ"ס הרי ק', נמצא נ' לעצמה, אמר הקב"ה כשם ששני אותיות הללו אינן יכולין להזדווג עם כל האותיות

אלא לעצמן, כך ישראל אינן יכולין להדבק עם כל העובדי כוכבים ומזלות הקדמונים אלא לעצמן", עכ"ל.

איתא בגמרא (קידושין ט' ע"ב, מ"ג ע"א, ס"ה ע"ב), כמה אתה נותן לבנד? כך וכך, לבתד? כך וכך, עמדו וקדשו - קנו, הן הן הדברים הנקנים באמירה. מצינו באירוסין ונישואין כמוכ"מ פעמים השימוש בלשון הן הן,

ביאור בצחות ע"ד המדרש

עפ"י דברי המדרש נמצא דאותיות ה' נ' הם לבדם, עד שמזווגים ביניהם, ולכן מכנים חז"ל את הזיווג של חתן וכלה, בלשון הן.

גם יש לומר, החתן הוא הקונה את הכלה, הן בגימטריא כלה וזהו הן הדברים הנקנים,

*****

יב, ביאור הכתוב מן המיצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה

כתיב (תהלים ק"י"ח ה') "מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה",

פרשת בלק

מבואר, כי השם י-ה הוא שם של דין, עיין (תהלים ס"ח ה') בכתוב "סלו לרכב בערבות בי-ה שמו ועלזו לפניו" וברש"י שם,

וכידוע שם י-ה-ו-ה הוא שם של רחמים,

בכך אפשר לפרש הכתוב, מן המצר קראתי י-ה בשעה שהייתי במיצר הייתי תחת השם י-ה שהוא שם של יסורים, **ככתוב** (תהלים צ"ד י"ב) אשרי הגבר אשר **תיסרנו י-ה**, וכשהשי"ת ענני **הרחיב** לי הקב"ה את השם י-ה לשם י-ה-ו-ה, וזהו ענני במרחב י-ה,

*****

יג, ביאור בצחות כי היכתני שלוש רגלים הם שלוש רגליו של בלעם

כתיב (במדבר כ"ב כ"ג) "ותט האתון מן הדרך ותלך בשדה ויך בלעם את האתון להטתה הדרך",

כתיב (במדבר כ"ב כ"ה) "ותלחץ אל הקיר ותלחץ את רגל בלעם אל הקיר ויסף להכתה"

כתיב (במדבר כ"ב כ"ז) ותרבץ תחת בלעם ויחר אף בלעם ויך את האתון במקל,

כתיב (במדבר כ"ב ל"ג) "ותראני האתון ותט לפני זה שלש רגלים",

יש לדייק בכתובים, כתוב אחד אומר, ויך בלעם את האתון, כתוב אחד אומר ויסף להכתה, ויבא הכתוב השלישי, ושם נאמר ויך את האתון במקל, מה שלא נאמר בכתובים הקודמים שהכישה במקל, ורק בכתוב השלישי כתוב שהיכה במקל, **מקל זה** למה בא,

אפשר לבאר בצחות

איתא בגמרא (שבת קנ"ב ע"א), אמר ליה רבי לרבי שמעון בן חלפתא, מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל, כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך,

אמר ליה, סלעים נעשו גבוהים, קרובים נעשו רחוקים, שתים נעשו שלש, פירש רש"י, שתים נעשו שלש - שצריך אני משענת.

לפי"ז יש לפרש, זה שלוש רגלים, פירוש, מאז נלחצו רגלי אל הקיר אינני מהלך ברגלי בלבד, אלא זקוק אני למשענת, ושתיים נעשו שלוש, ואין לי די בשתי רגלי, וזהו שלש רגלים,

טו, כיצד לומדים שאהבה ושנאה מקלקלן את השורה

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ה ע"ב) כתיב, (במדבר כ"ב כ"א) "ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו",

תנא משום רבי שמעון בן אלעזר, **אהבה** מבטלת שורה של גדולה מאברהם, דכתיב, (בראשית כ"ב ג') "וישכם אברהם בבקר",

שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם, שנאמר, "ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו", ע"כ,

כתב רש"י (סנהדרין ק"ה ע"ב), **אהבה** - שאהב הקדוש ברוך הוא את אברהם ביטלה שורה של גדולה, **שחבש הוא בעצמו**,

שנאה - ששנא בלעם הרשע את ישראל ביטלה שורה של גדולה, **שחבש הוא בעצמו**,

מבואר בדברי רש"י, כי הלימוד מאברהם, שאהבה מקלקלת השורה, והלימוד מבלעם שהשנאה מקלקלת את השורה, הוא מכך **שחבשו הן בעצמם**,

קושית המהרש"א לפירוש רש"י וביאורו

הקשה המהרש"א (סנהדרין ק"ה ע"ב ד"ה, תנא משום רשב"א) **רש"י פירש**, דלמידין מהא **שחבש אברהם בעצמו**, לפי זה, **עיקר חסר מן הספר**, דבלשון הברייתא כתב באברהם אבינו, דכתיב **וישכם אברהם בבוקר**, ולא מדכתיב, **ויחבוש את חמורו**,

ומבאר המהרש"א, ויותר נראה לפרש לפי **לשון הברייתא**, דה"ק, לפי שמדרך הגדולים והשרים שאין משכימין בזריזות לקום בבקר, לילך מביתם לדרכם,

והאהבה של אברהם והשנאה של בלעם שהיו גדולים, מבטלת שורה זו, שעמד כל אחד בזריזות בבקר לילך מביתו לדרכו וק"ל, **עכ"ל המהרש"א**,

מבואר בדברי המהרש"א, כי הלימוד שהאהבה והשנאה מקלקלן את השורה הוא מכך שהיו **משכימין בזריזות לקום בבוקר**, מתוך אהבתם ושנאתם,

ויקשה לדברי המהרש"א מה שהקשה על רש"י

לפי"ז יש לומר, כי רק בפעם השלישית שכבר היה צריך למקל למשענתו, אז הכיש לאתון במקל, כמו שאמר הכתוב בפעם השלישית **ויד את האתון במקל**,

ועוד יש לדייק, הכתוב אומר ויד את האתון **במקל**, ב' של במקל פתוחה ולא סגולה, אילו היתה בסגול יש לומר שהכה במקל אקראי, מכיוון וכתוב **במקל**, בפתח, צ"ל שהיכה את האתון ב-מ-ק-ל שכבר היה לו למשענת.

*****

יד, סלעים נעשו גבוהים ולא יכשל בהם ביאור בצחות ע"ד המהרש"א

איתא בגמרא (שבת קנ"ב ע"א), אמר ליה רבי לרבי שמעון בן חלפתא, מפני מה לא הקבלנו פניך ברגל, כדרך שהקבילו אבותי לאבותיך, אמר ליה, **סלעים נעשו גבוהים**, סלעים, קטנים, נעשו גבוהים, שזקנתני, (רש"י)

איתא בגמרא (סוכה נ"ב ע"א), ישעיה קראו ליצה"ר **מכשול**, שנאמר (ישעיהו נ"ז י"ד), "סולו סולו פנו דרך הרימו **מכשול** מדרך עמי".

כתב המהרש"א (סוכה נ"ב ע"א), ישעיה קראו מכשול שנאמר הרימו מכשול מדרך וגו'.

מלת מכשול מורה על חטא שאינו גדול כמו השוגג, כמ"ש כי **כשלת** בעוניך, שזדונות נעשו לו כשגגות, **ועל דרך משל** אם מונח על הדרך דבר שאינו גדול כל כך אפשר שלא ירגיש בו האדם ויכשל בו,

אבל אם מונח על אם הדרך דבר גדול וגבוה ירגיש בו ההולך ולא יכשל בו, וז"ש **הרימו מכשול** וגו' שירים ויגביה אותו המכשול, בעיני הצדיקים ולא יכשלו בו, וכדאמרינן לעיל לצדיקים נדמה להם כהר ומרחיקים מתחלה מהעבירה. **עכ"ל המהרש"א**

כתיב (קהלת י"ב א'), "וזכר את בוראיך בימי בחורתך עד אשר לא יבאו ימי הרעה והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם **חפץ**", ופירשו בו, (ראה אלשיך), אשר תאמר **אין לי** כלומר להנאתי, **אין חפץ ותאוה**,

ובכך מתפרש כפתור ופרח "סלעים נעשו גבוהים", בימי הזקנה, שכבר אינו נכשל בהם, ע"ד המהרש"א.

*****

יש לדייק בלשון הגמרא, שאצל אברהם אמר "דכתיב", ואצל בלעם אמר "שנאמר"

ביאור הדבר בהקדם דברי המהר"ל

יש לבאר הדבר בהקדם דבריו של המהר"ל, שכתב כו"כ פעמים לבאר ההבדל בין דיבור לאמירה, וגם למה דיבור הוא לשון קשה, ואמירה הוא לשון רכה,

ותו"ד הם, שהדיבור היוצא מפיו של אדם, הם דברים הנאמרים ע"י חיתוך ממוצאות הפה שיש בדיבור, והוא הקושי שבדיבור,

האמירה ששומע המקבל, הוא המשמעות של הדיבור, ואין בו קושי לשומע, שאינו צריך לחתך הדיבור, אלא לקבל האמירה שהוא המשמעות של הדיבור, (עין ספר גור אריה על בראשית - פרק כד פסוק ז)

לפי זה יש לומר, שמה שאמר אצל אברהם "דכתיב" הלימוד הוא ממה שכתוב בפסוק, דייקא, והכתוב אומר וישכם שהוא בודאי לשון זריזות,

אבל אצל בלעם, אומרת הגמרא "שנאמר" והוא משמעות הנאמר, ולדברי המהרש"א ויקם שנאמר אצל בלעם שמשמעותו הוא לשון זריזות, גם אם לא כתוב בפירוש וישכם.

*****

טז, לקום בזריזות שלא לעבור זמן קריאת שמע למדנו בדברי בלעם מהרש"א

כתיב (במדבר כ"ד ט"ו) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו",

איתא בגמרא (ברכות י"ב ע"ב), בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, משום דכתיב בה האי קרא, (במדבר כ"ד ט"ו) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו",

כתב המהרש"א, (ברכות י"ב ע"ב ד"ה משום דכתיב ביה האי קרא כרע שכב) שכב, היינו ק"ש של ערבית דכתיב ביה ובשכבך,

וכלביא מי יקימנו, היינו ק"ש של שחרית, דכתיב ביה ובקומך, דהיינו וכלביא מי יקימנו,

דודאי, אין ללביא מי שמקימו, אלא הוא קם מאליו בזריזות, כך יש לאדם לעמוד מאליו

וקשה, לדברי המהרש"א שביאר, דמכיון שלא מובא בברייתא אצל אברהם אבינו, "ויחבוש את חמורו", רק "וישכם אברהם בבוקר", לפיכך אין ללמוד, דמשום שחבשו הם בעצמם, כמו שפירש רש"י,

ופירש המהרש"א, דלמידין מהא דהיו משכימין בזריזות, וקשה לדבריו, הרי אצל בלעם לא כתוב וישכם בלעם בבוקר, אלא ויקם בלעם בבוקר, א"כ מנין לנו ללמוד ממה שכתוב "ויקם" שקם בזריזות, ועיקר חסר מן הספר,

וקשה להמהרש"א בדיוק כפי שהקשה לרש"י, שעיקר חסר מן הספר, ויש לישב,

יש לישב דהמהרש"א לשיטתו דויקם הוא בזריזות

איתא בגמרא (ברכות י"ב ע"ב), בקשו לקבוע פרשת בלק בקריאת שמע, משום דכתיב בה האי קרא, (במדבר כ"ד ט"ו) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו",

כתב המהרש"א, (ברכות י"ב ע"ב ד"ה, משום דכתיב ביה האי קרא כרע שכב), שכב, היינו ק"ש של ערבית דכתיב ביה ובשכבך, וכלביא מי יקימנו, היינו ק"ש של שחרית, דכתיב ביה ובקומך, דהיינו וכלביא מי יקימנו,

דודאי, אין ללביא מי שמקימו, אלא הוא קם מאליו בזריזות, כך יש לאדם לעמוד מאליו בזריזות בזמן קריאת שמע של שחרית, שלא יעבור זמנו, עכ"ל המהרש"א,

מבואר בדברי המהרש"א, שבלעם שאמר וכלביא מי יקימנו, דהיינו ובקומך, הכונה קימה בזריזות, אף כאן יש לומר דמה שנאמר אצל בלעם "ויקם" בלעם בבוקר, הוא קימה בזריזות, אעפ"י שלא נאמר "וישכם"

א"כ המהרש"א לשיטתו, דמשמעות הלשון ויקם שנאמר אצל בלעם, הוא קימה בזריזות, ולפיכך יכול הוא לפרש שגם באברהם וגם בבלעם למידים מהזריזות שבהם לקילקול השורה,

הדבר מכוון מאוד עפ"י דיוק בלשון הגמרא

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ה ע"ב) אהבה מבטלת שורה של גדולה מאברהם, "דכתיב", (בראשית כ"ב ג') "וישכם אברהם בבקר",

שנאה מבטלת שורה של גדולה מבלעם, "שנאמר", "ויקם בלעם בבקר ויחבוש את אתונו", ע"כ,

פרפראות פאר

בזריזות בזמן קריאת שמע של שחרית, שלא
יעבור זמנו, עכ"ל המהרש"א,

*****

ז', מפרשת בלעם למדנו כי הברכה
חלה לפי כוונת המברך מהרש"א

כתיב (במדבר כ"ב כ'), "ואך את הדבר אשר
אדבר אליך אתו תעשה",

כתיב (במדבר כ"ב ל"ה), "ואפס את הדבר אשר
אדבר אליך אתו תדבר",

כתב המהרש"א (בבא בתרא ע"ח ע"ב בד"ה על כן
יאמרו המושלים), (עיי"ש באריכות דבריו), וכ"כ,

וכבר בארנו בדרשות בפרשת בלק, בענין
בלעם, **שיש לדייק**, בשינוי הלשון שמצאנו
בדברי הקב"ה אל בלעם, כי בתחילה כאשר באו
שרי בלק לקרוא לבלעם נאמר (במדבר כ"ב כ'),
"ויבוא אלקים אל בלעם לילה, ויאמר לו, אם
לקרוא לך באו האנשים קום לך אתם, ואך את
הדבר אשר אדבר אליך אתו **"תעשה"**,

ולבסוף כאשר כבר היה בדרכו, נגלה אליו
מלאך ה', ונאמר לו, "לך עם האנשים, ואפס
את הדבר אשר אדבר אליך אתו **"תדבר"**.

מבאר המהרש"א, דמתחלה התנה הקב"ה עם
בלעם שלא ילך עמהם, אלא באופן שלא יתנו לו
שכר על הליכתו, אך אם יתנו לו על כך שכר,
אל ילך עמהם,

והטעם בזה, כי כיון שהבטיחוהו שכר על
הליכתו לקלל, אם כן, אם יברך את ישראל
יפסיד שכרו, ולא תהיה ברכתו אותם בלב
שלם, ועיקר הברכה חלה כפי לב המברך,

וכיון שיפסיד שכרו, אין ברכתו בלב שלם, וזהו
שאמר לו בתחילה אתו תעשה, כי אם לא
יבטיחוהו שכר, אם כן תהיה ברכתו בלב שלם
כי אין לו הפסד שלא קיים מה שנתבקש,
ויכולה להתקיים,

ולכן, אח"כ כאשר ראה ה' שהולך בלעם אף
שהבטיחוהו שכר על הליכתו עמהם, נמצא שלא
תהיה ברכתו בלב שלם, משום שיפסיד שכרו
כשלא יקלל, ולכן נאמר לו אתו תדבר, כיון
שלא יהיה קיום לדבריו ואינם אלא כדיבור
בעלמא. ע"כ דברי המהרש"א,

פרשת בלק

מבואר, כי כאשר הברכה היא בלב שלם, יש
קיום לדבר, ויש כאן עשיה, וכאשר אין הברכה
בלב שלם, יש כאן דיבור בעלמא, ואין קיום
לדבריו, כלשון המהרש"א, כלומר, יש ברכה
שיש בה עשייה וקיום הדבר, ויש ברכה שהוא
דיבור בעלמא, ואין בה עשייה כי אין לה קיום.

*****

יח, לברכת חתנים צריך אומנות

איתא בגמרא (חולין ט'), אמר רב יהודה אמר רב,
תלמיד חכם צריך שילמוד שלשה דברים, כתב
שחיטה ומילה, ורב חנניא בר שלמיא משמיה
דרב אמר, אף קשר של תפילין, וברכת חתנים,
וציצית. ופירש רש"י שחיטה, לאמן ידו לכך,
אפילו שבקי בהלכותיה,

והקשה בעיון יעקב, איזה עשייה ואומנות יש
בברכת חתנים, שאמרו שת"ח צריך ללמוד.
הרי הוא ת"ח ובקי בהלכותיה, ואיזה עשייה
ואומנות יש לו ללמוד בברכת חתנים,

ותירץ, ואולי צ"ל דגם ברכת חתנים צריך אמן
קול לשמח חתן וכלה, וכדאמרינן (בברכות דף ז')
המשמח חתן וכלה זוכה לתורה שניתנה בה'
קולות לכן מזהירין בזה לת"ח, ע"כ בעיון יעקב,

עשייה ואומנות בברכת חתנים עפ"י המהרש"א

אפשר לתרץ עוד, על פי דברי המהרש"א שביאר
בדרשות פרשת בלק, הנ"ל, שכוונת אומרם יש
ללמוד עשייה בברכת חתנים, היינו, שצריכים
ללמוד כיצד מברכין, דעיקר הברכה, כפי
שאמר, חלה כפי לב המברך, ועל המברך להכין
לבו לברכה, ובברכה כזו יש בה עשייה ואומנות,
להכין עצמו לברכה שיהיה לה קיום, ואז יש בה
אומנות ההכנה, וגם יש בה עשייה כביאור
המהרש"א.

*****

להערות הארות ולקבלת העלון

ניתן לפנות אל "מכון פאר"

רח' חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161777

מייל y0527616166@gmail.com

נייד 0527-616166